

ja monen tahon jarruttama hanke: siirtymisen oikeanpuoleiseen liikenteeseen vuonna 1968. Lundin vertaa sen toteuttamista kuin koko kansan mobilisoitumisella sodan varalle. Koko kansa oli mukana talkoissa.

Autoyhteiskunta toteutui ja se oli osa läntisen kansankodin rakennusprosessia. Tilanne kuitenkin muuttui 1960-luvun lopulta lähtien. Autoyhteiskunnan kriittinen arviointi ja myös asiantuntijoiden roolin muuttuminen päättää Lundinin väitöskirjan. Kirja jättää yhä monia ajatuksia ilmaan ja langanpäitä kerittäväksi myös tuleville tutkijoille. Laajaan lähdeaineistoon perustuva kirja tarjoaa paljon purtavaa ja hyviä vertailukohtia myös suomalaisille kaupunkisuunnittelusta ja erityisesti autoliikenteen ehdoilla tapahtuvan suunnittelun tarkastelulle.

FM Kimmo Antila työskentelee museokeskus Vapriikissa projektipäällikkönä ja perehtynyt erityisesti tieliikenteen ja tekniikan historiaan.
kimmo.antila@ tampere.fi

Kungliga Tekniska Högskolanin (KTH) tohtori-ohjelma tieteen ja tekniikan historiassa tuottaa vuosittain monia kiintoisa kirjoja. Professori Arne Kaijserin johtama Avdelning för teknik och vetenskapshistoria on selvästi Pohjoismaiden tärkein alan instituutti. Alla olevia väitöskirjoja puolustettiin KTH:lla vuonna 2008.

- Ulf Andréasson: *Arbetslösa i rörelse. Organisationssträvanden och politisk kamp inom arbetslöshetsrörelsen i Sverige, 1920–34.*

- Isabelle Dussauge: *Technomedical Visions: Magnetic Resonance Imaging in 1980s Sweden.*

- Per Lundin: *Bilsamhället. Ideologi, expertis och regelskapande i efterkrigstidens Sverige.*

- Anna Storm: *Hope and Rust: Reinterpreting the Industrial Place in the Late 20th Century.*

RUOSTEESSA ON TOIVOA

Tuija Mikkonen

Anna Storm: *Hope and rust. Reinterpreting the industrial place in the late 20th century.* Stockholm: Trita-Hot-2057, 2008. 214 s.

Anna Storm on keksinyt väitöskirjatutkimukselleen hauskan nimen: *Hope and rust*. Teollisuusympäristöjen uudelleentulkinta luo toivoa tulevaisuuteen huolimatta menneisyyteen viittaavasta ruosteesta tai ehkä juuri ruosteen ja patinan vuoksi. Kirjan nimi kiinnittää tutkimuksen selkeästi teollisuuden fyysiseen ympäristöön ja teollisuuden materiaaliin jälkiin, joiden tunnus ruoste on. Tulevaisuudessa siintää kuitenkin immateriaalinen toivo.

HOPE AND RUST

Ruotsissa on hyvää vauhtia kasvamassa uusi teollisuusperintötutkimuksen sukupolvi. Anna Stormin tutkimus on Kungliga tekniska högskolanin (KTH) teollisuusperinnön oppiaineessa valmistunut väitöskirja, jossa Storm tarkastelee tehdasalueita uudelleenikäytön näkökulmasta jatkaen Annika Alzénin Norrköping-tutkimuksen ja Gabriella Olshammarin Göteborg-tutkimuksen teemaa.¹ Valitessaan englannin julkaisukieleksi Storm avaa ruotsalaista teollisuusperintökenttää ja -tutkimusta kansainvälisille areenoille.

Hope and rust on tapaustutkimus, joka kertoo Avestan teollisuusalueen uudelleenikäyttöön liittyvästä tapahtumasarjasta. Vertailukohteina esitellään Britannian Iron-

bridge ja Saksan Duisburg. Kansainvälinen vertailu onkin luonnollinen ratkaisu; haettiinhan Avestaankin ratkaisumalleja ulkomailta.

Anna Storm pyrki tutkimuksellaan selvittämään, miten hylätty teollisuuspaikka kerää huomiota osakseen, ketkä toimivat kohteen uudelleentulkitsijoina ja mitkä seikat korostuvat keskusteluissa. Lisäksi tutkija pohtii, mitä uudelleentulkinnalla on saavutettu. Stormin keskeinen tutkimusintressi on paikan uudelleentulkinta, jota hän tarkastelee empiirisesti toimijoiden ja prosessien välityksellä. Hän sijoittaa myös itsensä tarkkailijana tähän toimijoiden kehikoon.

Anna Storm

HOPE AND RUST

Reinterpreting the industrial place in the late 20th century

KÄYTÄNNÖNLÄHEINEN TUTKIMUSOTE

Teollisuusperintötutkimus on monitieteistä ja tutkijoiden taustat ovat hyvinkin erilaisia. Yhteistä tutkimukselle kuitenkin on käytännönläheisyys ja ongelmalähtöisyys. Teorisointia vierastetaan, ja useat tutkijat – Storm mukaan lukien – keskittyvät yksittäisten kohteiden kuvailuun ja analysointiin. Storm seuraa prosesseja 1900-luvun loppupuolelta vuoteen 2007. Tuolloin länsimaisen ajattelun mukaisesti elettiin teollisuusvallankumousten kolmatta vaihetta, jolle on tyypillistä teollisuustoiminnan rajun supistumisen aiheuttamat uudet tilanteet. Storm puhuu johdonmukaisesti jälkiteollisesta ajasta ja rajaa tutkimuksensa läntiseen maailmaan, jota hän ei kuitenkaan tarkemmin määrittele. Globaalisti ajateltuna emme suinkaan elä jälkiteollista aikaa, vaan vahvasti teollista, minkä myös Storm toteaa tutkimuksensa viimeisillä riveillä. Ylikansallinen, aidosti kansainvälinen tarkastelukulma tarjoaisikin uusia näköaloja teollisuusperinnön tutkimukseen.

Anna Storm tukeutuu tutkimuksessaan hermeneuttiseen traditioon. Hän pitää uudelleentulkintaa teoreettisena ja metodologisena lähtökohtanaan, minkä varaan hän rakentaa narratiivisen kehikkonsa. Stormin tutkimuksessa keskeisiä käsitteitä ovat arvot ja vallankäyttö uudelleentulkinnan ja -käytön prosesseissa sekä toimijoiden motiivien ja verkostojen ilmentymänä. Tutkija ei kuitenkaan lähde analysoimaan tutkimuskohteitaan vallankäytön tai toimijaverkostojen kautta, vaan pitäytyy prosessien kuvailussa.

Teollisuusperintöala on syntynyt käytännön tarpeista ja pitkälti harrastajapohjalta. Alan akateeminen tutkimus on vasta muotoutumassa. Ehkä juuri tämän vuoksi alalla ei ole kehittynyt omia teoreettisia selitysmalleja, ja teorisoimista tärkeämpää on käytännön tilanteiden ja kohteiden dokumentointi ja johtopäätösten teko empiiriseen aineistoon nojaten. Alalla onkin yhä

vahva käytännön tilaus: pelastakaamme teollisuusympäristömme!

TAPAUSTUTKIMUS

Avestan kaupunki on valikoitunut Anna Stormin tutkimuskohteeksi eräänä Ruotsin tärkeimmistä rauta- ja terästeollisuuden keskuksista. Teollinen toiminta Avestan pohjoisella tehtaalla päättyi 1980-luvun puolivälissä. Vertailukohdiksi Storm on valinnut kaksi muuta saman alan teollisuuskaupunkia: Ironbidge ja Duisburgin. Toimialataan huolimatta vertailukohteet poikkeavat melkoisesti Avestasta ja myös toisistaan. Ironbridge oli 1700-luvulla syntynyt ruukkiyhteisö, kun taas Duisburgista kehittyi 1800–1900-lukujen terästeollisuuden keskus keskelle Ruhrin savupatsaita. Kohteiden valinta herättää kysymyksiä siitä, mitä tutkimusmateriaali kokonaisuutena tarjoaa ja miten eri kohteet keskustelevat keskenään.

Tutkimus on rakennettu selkeästi ja Stormin kerronta on sujuvaa. Tutkimuksellisten lähtökohtien jälkeen esitellään teollisuusperintöalan kehittymistä Ruotsissa ja muissa länsimaissa sekä pohditaan kulttuuriperintöön liittyvien arvostusten ja kohteisiin liittyvien muutosoperaatioiden vaihtoehtoja. Teollisuusperintö on osaltaan laajentanut monumenttikeskeistä ajattelua ympäristöpainotteiseksi ja tuonut kohteet lähelle rivikansalaisia.

Avestan tapausta esitellään kahdessa luvussa, kun taas vertailukohteiden analyysit ovat selvästi lyhyempiä. Myös vertailukohteiden aineistot ovat huomattavasti ruotsalaiskohdetta suppeampia. Erityisesti Avestan osalta Storm kertoo tapahtumien kulun yksityiskohtaisesti journalistiseen tyyliin. Keskeinen kysymys alas ajatuilla teollisuusalueilla on paitsi pohtia, miten rakennuksia ja alueita tulisi käyttää, myös kehittää paikalle uusi imago. Kylä tai kaupunki ei enää identifioitu teollisuuspaikkakuntana.

Ihmiset eivät mene töihin tehtaalle, eivätkä keskustelunaiheet pyöri teollisuuden juurtuneissa asioissa. Kaikki on järjestettävä uudestaan. Yhteisö on tilanteessa, joka muistuttaa luonnonkatastrofissa puille paljalle jäänyttä ihmistä, jonka on rakennettava koko elämänsä alusta. Uudessa tilanteessa punnitaan erilaisia arvoja ja tarkastellaan kohdetta ja kokonaisuutta erilaisin silmin. Tulevaisuuden kannalta ratkaisevaa on, kennellä on mahdollisuus ja valta vaikuttaa päätöksiin.

Kunnallisten päättäjien osuus on luonnollisesti merkittävä, joskin päätökset syntyvät yleensä hyvin pienissä piireissä. Tyhjät rakennukset ovat useissa tapauksissa kaatuneet kuntien syliin teollisuuden poistuttua alueelta. Radikaalein vaihtoehto on purkaa teollisuuskäytöstä vapautuneet rakennukset ja luoda tilalle jotain täysin uutta. Täydellinen muutos tuntuu kuitenkin monen mielestä liian suurelta. Ihminen on vahvasti kiinni menneessä ja haluaa jollain tapaa säilyttää vanhoja rakenteita ja muistoja sekä näiden fyysisiä ilmentymiä. Avestassa erästä puretusta teollisuusrakennuksesta muistoksi jätettyjen rautaisten kannatinpalkkien yllättävä purkamisen aiheutti suurta kohua. Toinen kuuma keskustelunaihe oli teollisuusalueelta kaupungin keskusta rakennettava kevyen liikenteen silta, joka rikkoi totuttua maisemaa ja edellytti teollisuusrakennusten purkamista.

VERTAILUKOhteet ENGLANNISTA JA SAKSASTA

Ironbridge Gorge Museum syntyi 1960–70-luvuilla terästeollisuusalueelle. Ironbridge poikkesi Avestasta paitsi uudelleenkäytön ajankohdan perusteella myös sillä, että pääosa prosessiin osallistuneista oli paikkakunnalle muuttaneita tulokkaita. Storm kuvailee brittiprosessia kirjallisuuden ja muutaman

keskeisen henkilön haastattelun avulla. Hän liittyy museohankkeen myös laajempaan kansainväliseen ekomuseo-ajatteluun ja tuo esille Ironbridgen ja ranskalaislähtöisen ekomuseoliikkeen periaatteelliset erot.

Toinen verrokki Duisburg sijaitsee Saksassa Ruhrin hiilikaivos- ja terästeollisuusalueella.² Teollisuuden supistumisen myötä laajojen teollisuusalueiden uudelleenkäyttöä pyrittiin alueella ratkaisemaan muun muassa kansainvälisen *Internationale Bauausstellung (IBA) Emscher Park* -rakennusnäyttelyn keinoin vuonna 1989. Duisburgissa sijaitseva Meidericher Hütte toimi eräänä näyttelyn yli sadasta kohteesta. Terästehdas suljettiin vuonna 1985, jolloin tuotanto siirrettiin lähistölle rakennettuun uudenaikaiseen tehtaaseen. Muutos ei siis aiheuttanut työttömyyttä, mutta sen sijaan valtaisan määrän hylättyjä teräksen tuotantoon liittyviä rakennelmia.

Duisburg ei suinkaan ollut ainoa suljettu tehdas Ruhrin alueella, mutta Anna Storm keskittyy tutkimuksessaan tarkastelemaan pelkästään Meidericher Hütten alueen uudelleenkäyttöä tietolähteinään kirjallisuus ja yhden keskeisen toimijan haastattelu. Alue nimettiin maisemapuistoksi – *Landchaftspark Duisburg-Nord*. Maisemointitöitä suoritettiin istuttamalla puita ja muuta kasvillisuutta. Lisäksi kasvillisuus valtasi itsestään kylmilleen jääneitä metallirakenteita ja rakennuksia. Rakennelmien uudelleenkäytössä on mielikuvituksen annettu lentää. Rakennuksissa voi mm. kiipeillä ja sukeltaa. Alueella voi liikkua vapaasti ja ihmetellä suuria ruosteisia rakenteita. Myös taiteen keinoin on alueelle pyritty houkuttelemaan ihmisiä, tunnustusta ja rahaa.

Tutkimuksensa lopuksi Storm pohtii teollisuusrakennuksia suunnittelijoiden ja taiteilijoiden näkökulmasta sekä erilaisina harrastuskohteina. Kaikissa tutkimuskohteissa yksittäisten toimijoiden henkilökohtaiset tavoitteet ovat ratkaisevasti vaikuttaneet hy-

lättyjen teollisuuspaikkojen merkitysten ja fyysisen olemuksen muutoksiin. Storm pyrkii ymmärtämään hylättyjen paikkojen viehätystä autenttisuuden ja pysähtyneisyyden kautta. Ruosteisilla teräspalkeilla on sijansa tehdasrakennukseen sijoitetussa trendikässä asunnossa. Pohdinta jää kuitenkin hajanaiseksi ja sen suora yhteys ja merkityksellisyys tutkimukseen jää epäselväksi.

TEHTAASTA TUOTTEEKSI

Hylätty teollisuuspaikka muuttui Anna Stormin tutkimissa kohteissa tuotteeksi uudelleenkäyttöprosessin kautta samalla kun kohteen arvo nousi. Uudet toiminnot, käyttäjät ja merkitykset saattavatkin tehdä hylätystä paikasta tavoitellun. Muutosprosessissa uudelleentulkinnan suorittavat lähes poikkeuksetta henkistä työtä tekevät tulokkaat, joilla ei ole henkilökohtaista kohteeseen sidottua menneisyyttä. Muutosprosessi on heille kuitenkin tärkeä henkilökohtaisista syistä. Tehtaan entisillä työntekijöillä ei ole mainittavaa roolia tässä näytelmässä. Stormin mukaan uudelleentulkintatilanteet muistuttavat toisiaan kaikkialla läntisessä maailmassa. Tulkinnalla haetaan sovintoa ruosteisen menneisyyden kanssa tavoitteena toiveikas tulevaisuus.

Anna Stormin tutkimuksella on selkeä fokus. Se tarkastelee teollisuuspaikan uudelleentulkintaa osana muutosprosessia. Tutkimus tuo ansiokkaasti ruotsalaisen teollisuuspaikkakunnan, sen muutokseen liittyvät paikalliset toimijat ja prosessiin liittyvän tiedeellisen keskustelun kansainväliselle näyttämölle. Analyysi selkeyttää teollisuusalueiden uudelleenkäyttöön liittyviä kysymyksiä ja antaa tukea muille vastaavissa tilanteissa oleville. Tutkimus jää kuitenkin tapaustutkimuksen tasolle.

Storm viittaa lopussa tulevaisuuden hylättyihin teollisuuspaikkoihin asettamalla

osuvasti kysymyksen, miten yksikerroksisia suuria tyhjilleen jääviä hallirakennuksia tulevaisuudessa arvotetaan ja käytetään. Tehtäväkenttää tulee siis teollisuusperintötutkijoilla olemaan sekä läntisissä teollisuusmaissa että siellä, missä teollisuus elää kasvuvaihetta. Myös akateemisella tutkimuskentällä riittää haasteita tieteenalan kehittämisessä.

FT, KTM Tuija Mikkonen toimii tutkijatohtorina Etelä-Karjala-instituutissa. Hänen erikoisalaansa ovat teollisuushistoria ja -perintö sekä kulttuuriympäristö.
tuija.mikkonen@lut.fi

¹ Alzén, Annika, *Fabriken som kulturarv: Frågan om industrilandskapets bevarande i Norrköping 1950–1985*. Stockholm, 1996. Olshammar, Gabriella, *Det permanenta provisoriet: Ett återvänt industriområde i väntan på rivning eller erkännande*. Göteborg, 2002. Ks. Tekniikan Waiheita, 2/2005, 73–76.

² Ks. raportti Rührin teollisuusalueesta ja sen museoreiteista ja -kohteista Tekniikan Waiheista, 4/2007, 35–39.

OUTOKUMMUN KAIVOSYHTEISÖ

Tuija Mikkonen

Piiparinen, Pekka (toim.): *Kaivoksesta kaupungiksi. Historiateos Outokummun kaivoksesta, kaivosyhdyskunnasta ja Outokummun kaivostoiminnan jälkeisestä ajasta*. Toinen painos. Outokummun kaivostalon säätiö. Hämeenlinna, 2008.

Outokumpu tunnetaan nykyään ennen kaikkea kansainvälisenä teräsyhtiönä. Pohjois-Karjalassa sijaitseva samanniminen paikkakunta, josta yhtiökin aikoinaan sai nimensä, on sen sijaan huomattavasti tuntemattomampi. Kuparinlouhinta sai alkunsa Kuusjärven kuntaan kuuluvassa Outokummussa vuonna 1910. Vähitellen kaivostoiminnan kasvun myötä siirtyi Kuusjärven kunnan keskusta Outokumpuun. Vuonna 1968 syntyi Outokummun kauppala, ja yhdeksän vuotta myöhemmin kauppala muutettiin kaupungiksi. Outokumpu-yhtiön toiminta laajeni aikaa myöten eri puolille Suomea ja sittemmin yhtiön syntyseudut jäivät elämään omaa elämäänsä alueella sijainneiden kaivosten lopetettua toimintansa yksi toisensa jälkeen.

Pohjois-Karjalassa toimi viime vuosisadalalla useita yhtiöön kuuluvia kaivoksia rikkastamoinen: vanha kaivos (1910–1954), Mökkiavaara (1939–1954), Keretti (1954–1989) ja Vuonos (1965–1985) Outokummussa sekä Hammaslahden kaivos (1973–1986) Pyhäselän kunnassa. Lisäksi Outokummussa toimi kuparitehdas 1913–1929. Outokummun kaivoksilla oli parhaimmillaan 1700 työntekijää vuonna 1945 ja vielä 30 vuotta